

Corticium coprophilum, een mest-bewonende korstzwam

W. Jülich

Rijksherbarium
Leiden

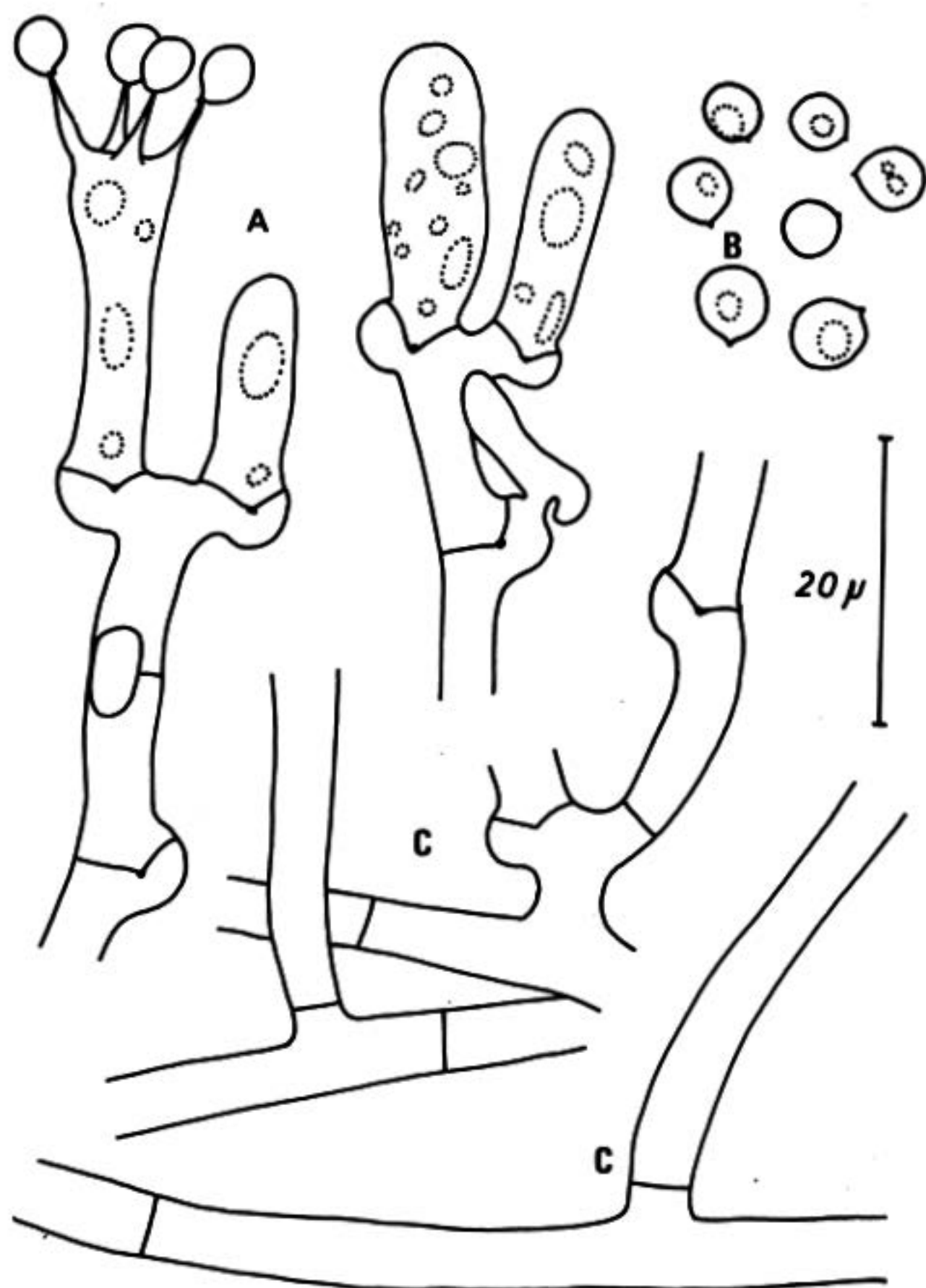
Tot dusver is er vrij veel over koprofiele fungi geschreven; verscheidene geslachten zijn grondig onderzocht en wij weten al het één en ander over koprofiele Ascomyceten, Agaricales en Fungi Imperfecti. Er zijn geslachten bekend met uitsluitend koprofiele soorten (bepaalde Ascomyceten) en geslachten, waarvan de soorten op verschillende substraten groeien (bijv. *Coprinus*), waarbij sommige soorten uitsluitend op mest worden aangetroffen, andere zowel op mest als op andere substraten voorkomen.

Bij de Aphyllophorales, juister gezegd de Corticiaceae, vinden we verscheidene soorten waarvan de rand van het vruchtlichaam soms ook op mest groeit. Het is de vraag, of we in zo'n geval van 'koprofiel' kunnen spreken, want de mogelijkheid bestaat, dat de schimmel deze mest slechts als onderlaag gebruikt, terwijl hij zijn voedingsstoffen uit andere substraten haalt, misschien niet meer dan enkele millimeters of centimeters verwijderd. Daarnaast kennen wij echter soorten, die het grootste deel van hun vruchtlichaam op mest ontwikkelen, kennelijk ook uit dit substraat de voedingsstoffen opnemen en derhalve 'koprofiel' kunnen worden genoemd.

Een dergelijke schimmel vonden we tijdens de ekskursie van de N.M.V. naar Goeree op 13 oktober j.l.; hij werd gedetermineerd als *Corticium coprophilum* Wakef. Deze soort is vermoedelijk zeldzaam (in Nederland tot nog toe onbekend) en ook omdat het substraat (paarde- en koemest) voor een gewoonlijk op boomschors voorkomende zwam zeer ongewoon is, willen we bij deze vondst een ogenblik stilstaan.

We bevonden ons in de Westduinen bij Ouddorp, waar talrijke exemplaren van *Annellaria semiovata* al van verre opvielen.

Daar ik me voornamelijk voor kleine Corticiaceae interesseer, heb ik het op ekskursies meestal druk met het omdraaien van liggende boomstammen, takken en bladeren, in de hoop er een dun witachtig of gekleurd 'overtrekje' te vinden dat een *Corticium* zou kunnen zijn. Nadat ik de grotere fungi van het duingebied voldoende bekeken had, ging ik dus op zoek naar dingen die je kon omdraaien, en bij gebrek aan beter begon ik toen ook stukken droge paarde- en koemest om te draaien. Al doende vonden Walter Gams

Corticium coprophilum

a. basidia

b. sporen

c. basale hyphen

en ik op verscheidene plaatsen aan de onderkant van dit substraat een witte korstzwam, waarvan het vruchtlichaam slechts uit een dun vliezig overtrek bestond, dat gemakkelijk te verwijderen was. Nu bestaan er verscheidene geslachten met dit speciale kenmerk, waarvan ik in het bijzonder *Athelia* Pers. wil noemen, een geslacht dat ik nog onlangs heb bewerkt (1). Hierin heb ik voorlopig een soort opgenomen die in 1916 door Wakefield (2) als *Corticium coprophilum* werd beschreven; de vindplaats was Kew, het substraat paardemest. Voor de bewerking van het geslacht *Athelia* had ik de beschikking over materiaal uit 40 herbaria, en daarbij kon ik vaststellen dat *Corticium coprophilum* tot nog toe slechts op één plaats in elk der volgende landen is gevonden: Zweden, Engeland, Duitsland, de Verenigde Staten en Canada.

Het was dus interessant om na te gaan, of de op Goeree gevonden exemplaren tot de bovengenoemde soort behoorden, of een totaal andere Corticiacee vertegenwoordigden. Onder het mikroskoop waren in de eerste plaats de bolronde (plm. 4-5-6 μ m doorsnee) dikwandige sporen opvallend, die veelal oliedruppels bevatten en in Melzer niet blauw kleurden, dus niet-amyloïed waren. Dit komt overeen met *Corticium coprophilum*, maar is ook een kenmerk van verscheidene andere korstzwammen. Vervolgens kwam de vorm der basidiën aan de orde. Ze stonden betrekkelijk los van elkaar, waren smal knotsvormig (plm. 20-25 x 6-7 μ m) en bleken eveneens oliedruppels te bevatten — dat klopte ook. Het belangrijkste nog ontbrekende kenmerk van deze soort vormden de gespen: deze moeten bij de basidiën altijd aanwezig zijn, aan de subhymeniale hyphen bijna overal, terwijl ze bij de basale hyphen slechts aan enkele dwarswanden mogen voorkomen. Onze nieuwe vondst voldeed ook aan dit laatste kenmerk en bleek hiermee inderdaad *Corticium coprophilum* te zijn. Voor mij in dubbel opzicht interessant: ten eerste betreft het hier de 4e vindplaats in Europa en is deze soort nu ook uit Nederland bekend, en ten tweede werd hierdoor het in de oorspronkelijke beschrijving genoemde substraat teruggevonden. Ik heb namelijk in 1967 in Hannover, de enige vindplaats in Duitsland, enkele exemplaren op de schors van loofbomen en op oude stengels van adelaarsvaren gevonden, waarvan de determinatie niet aan twijfel onderhevig is. Ook de uit andere landen onderzochte vondsten waren, met uitzondering van het type-materiaal, niet op mest gevonden. Hieruit konkludeerde ik, dat de soort op alle mogelijke substraten kan worden aangetroffen, o.a. op mest.

Het feit, dat slechts weinig vondsten van deze soort in de grote herbaria aanwezig zijn, versterkte mijn vermoeden, dat zij zeldzaam is. Aan de andere kant: het feit dat de soort op Goeree zo overvloedig op paarde- en koemest te vinden was, doet de vraag rijzen of ze misschien minder zeldzaam is dan gedacht, maar omdat ze

voornamelijk aan de onderzijde van mest groeit, door verzamelaars van andere koprofiele fungi (Ascomycetes en Agaricales bijv.) over het hoofd gezien wordt, terwijl een echte Aphyllophorales-verzamelaar waarschijnlijk geen moment op de gedachte komt, dat mest wel eens een geschikt substraat voor zijn groep zou kunnen zijn.

Met andere woorden, een aanbeveling: kijk bij het verzamelen van korstzwammen ook eens naar koprofiele soorten!

Summary:

Corticium coprophilum, a corticiaceous fungus only known from 5 different localities, is first recorded for the Netherlands (Goeree). The substratus (dung) is that of the type specimen, but it is not specific.

Literatuur:

1. Jülich, W. (1972). Monographie der Athelieae. - Willdenowia, Beih. 7: 283 pp.
2. Wakefield, E.M. (1916). Notes on British Thelephoraceae. - Transactions of the British mycological Society 5: 474-481.

Enkele vermeldenswaardige Polyporaceae-vondsten

Tj. de Cock Buning

Vlaskamp 90
Den Haag

Een viertal recente vondsten lijkt mij een vermelding waard.

1. *Polyporus melanopus* (Swartz ex Fr.) Fr.

Deze paddestoel vond ik op 16 juli 1973 in het Haagse bos op de grond, vlak naast de stam van een jonge beuk. Met zijn gladde geelbruine hoed van 6 cm doorsnede en witte poriën deed hij mij